

De eeuwige zoektocht naar goede kopij

Geschiedenis en toekomst van het *Tijdschrift Klinische Psychologie*

Johan Vereycken

[S a m e n v a t t i n g]

Deze bijdrage schetst de veertigjarige geschiedenis van het *Tijdschrift Klinische Psychologie* (TKP), dat aanvankelijk een berichtenblad was voor de leden van de Vlaamse Vereniging van Klinisch Psychologen (VVKP). Gaandeweg kreeg het wetenschappelijk karakter de bovenhand met doorwrochte bijdragen van academici. Praktijkpsychologen vonden nooit gemakkelijk de weg naar het tijdschrift hoewel de redactie hen voortdurend aanspoorde om bijdragen in te zenden. In de tweede helft van de jaren negentig van de twintigste eeuw onderging het tijdschrift een gedaantewisseling met een meer gevarieerde inhoud en aantrekkelijker vormgeving. Lezers hebben het tijdschrift altijd sterk gewaardeerd, zoals bleek uit een grootschalige enquête. De historiek van *TKP* leert voorts dat het verzamelen van kwaliteitsvolle kopij de belangrijkste kopzorg van de hardwerkende redactie is geweest. In de huidige tijden staat een Nederlandstalig psychologisch vaktijdschrift voor andere uitdagingen, zoals de verruiming van het lezersbereik naar Nederland, een mogelijke digitalisering en de 'verengelsing'.

Inleiding

Het leven begint bij veertig, zegt de volksmond. Of dit ook van toepassing is voor een papieren wetenschappelijk tijdschrift, is nog de vraag. Bij de twintigste verjaardag van het *Tijdschrift Klinische Psychologie* (TKP) constateerde toenmalige hoofdredacteur Hans Vertommen dat het tijdschrift springlevend was. Inmiddels zijn het beroerde tijden voor kranten en tijdschriften. De inkomsten uit advertenties zijn sterk gedaald, abonneebestanden kalven af, de leestijd van mensen vermindert en velen halen hun informatie van het internet (Devoldere & Van der Straeten, 2009). Is een Nederlandstalig wetenschappelijk tijdschrift anno 2010 ten dode opgeschreven? Gespecialiseerde nichebladen zoals *TKP* ontspringen echter de dans maar kennen dan weer andere kopzorgen. Ze zijn immers niet afhankelijk van inkomsten uit advertenties en hebben vaak een trouw lezerspubliek. Dat is voor *TKP* door de link met de beroepsvereniging van Vlaamse klinisch psychologen beslist het geval. Een Nederlandstalig vaktijdschrift zoals *TKP* is echter permanent op zoek naar kwaliteitsvolle kopij. Dat heeft de redactie door de hele geschiedenis van het tijdschrift heen zorgen gebaard, zoals we verder zullen zien. In de beginjaren van *TKP* leidde het zelfs tot onregelmatigheden in de publicatiedata van het tijdschrift.

In deze bijdrage blikken we terug op de veertigjarige geschiedenis van dit tijdschrift, dat al die tijd de hoeksteen is geweest van de beroepsvereniging en in die zin ook de historiek van de *Vlaamse Vereniging van Klinisch Psychologen* (VVKP) weerspiegelt. Beslissingen van het bestuur van de VVKP bepaalden mede de slagkracht van de redactie. Maar het tijdschrift was ook de levensader

van de beroepsvereniging. *TKP* was en is nog steeds voor veel VVKP-leden de belangrijkste reden om het lidmaatschap te hernieuwen. Het uitschrijven van de geschiedenis van dit tijdschrift is op zich echter ook van belang voor de beroepsgroep en de toekomstige generaties klinisch psychologen. Vaak springt men onzorgvuldig om met het zogenaamde collectief geheugen en klinisch psychologen vormen daar helaas geen uitzondering op. Er is bijvoorbeeld geen archief van de beroepsvereniging of een redactiearchief aangelegd. Zo beschikte niemand van mijn contactpersonen over een exemplaar van de voorloper van dit tijdschrift (zie infra). Voorts zijn publicaties over de geschiedenis van de klinische psychologie in Vlaanderen op één hand te tellen. Noodgedwongen dienden we ons dan ook te wenden tot oudere collega's, maar een deel van de kennis over die vervlogen periode is ook bij hen vervaagd.

Meer dan voldoende redenen om de geschiedenis van het tijdschrift te boekstaven zodat ze bewaard blijft voor de volgende generaties. Gelukkig kunnen we in eerste instantie terugvallen op een stevig gedocumenteerde bijdrage van Cools (1996) waarin onder meer de beginjaren van het tijdschrift en de periode onder het hoofdredacteurschap van Vertommen beschreven worden. Het vervolg is echter nog niet beschreven en kan gedeeltelijk gereconstrueerd worden uit de redactionelen waarin Cools het reilen en zeilen van het tijdschrift weergaf. Verder zocht ik beide voormalige hoofdredacteurs op voor een lang vraaggesprek over het tijdschrift. Voor de recente geschiedenis van *TKP* baseer ik mij op de redactieverslagen en mijn eigen herinneringen. Dat levert weliswaar een gekleurd relaas op, maar dat is wellicht beter dan niets.

De aanvangsjaren

Het *Tijdschrift Klinische Psychologie* zag het levenslicht in 1972 maar onder een andere titel. *VVKP-Berichtenblad* doopte een kleine groep enthousiastelingen de boreling. De toenmalige bestuursleden van de VVKP, een gewezen intervisiegroepje van Leuvense oud-stagiairs onder impuls van Elisabeth Houben, trokken de kar. Houben wist duidelijk welke richting ze uitwilde met het tijdschrift, aldus Vertommen in een vraaggesprek. Het tijdschrift moest de beroepsvereniging versterken en interessanter maken voor de universiteiten, wat dan weer zou afstralen op de VVKP. Ze wilde dan ook dat de universiteiten vertegenwoordigd waren in de redactieraad. Een berichtenblad: de vlag dekte de lading want het blad werd gevuld met mededelingen, verslagen van bestuursvergaderingen en aankondigingen van studiedagen. Wetenschappelijke artikelen waren er nauwelijks. Men beoogde een tweemaandelijks uitgave maar dat bleek niet haalbaar. Ondanks mijn nieuwsgierigheid naar de vormgeving en inhoud van dit *VVKP-Berichtenblad* heb ik het helaas nooit onder ogen gekregen. Navraag bij (oud-)collega's leverde niets op, net zomin als de gang naar de Leuvense universiteitsbibliotheek. Volgens Cools (1996) was het een gestencilde bundel van een tiental bladzijden. In 1975 krijgt dit *VVKP-Berichtenblad* een heuse redactieraad en meer wetenschappelijk cachet door de rubriek 'wetenschappelijke artikels, essays en studies'. Het VVKP-bestuur stelde Hans Vertommen aan als hoofdredacteur. Hij werd bijgestaan door collega's die de universiteiten vertegenwoordigden zoals Jan Vinck, Nady Van Broeck en Ingrid Ponjaert. In 1977 transformeerde dit *Berichtenblad* in een boekje met de subtitel *Tweemaandelijks Tijdschrift van de Vlaamse Vereniging van Klinisch Psychologen* en verscheen een themanummer over de samenwerking met huisartsen. Volgens Cools (1996) maakte de redactie toen een bizarre rekenfout: er werd een nieuwe jaargang opgestart zonder de vorige af te ronden. De vaart zat er echter wel in en het ambitieniveau steeg. In 1978 verscheen een nummer dat werd gedragen door vier redactieleden en waarin de forumfunctie van het tijdschrift benadrukt werd. Dit redactiebeleid zal richtinggevend blijven voor *TKP*, dat een forum moest zijn waarin praktijkpsychologen berichten over hun beroepsactiviteiten, in discussie gingen met vakgenoten en controversiële thema's in de beroepsuitoefening niet schuwden. Helaas zal deze sterk gekoesterde forumfunctie niet van

de grond komen, hoewel de redactie de leden meermaals opriep om over beroepservaringen te schrijven en hen daarbij ook wilde begeleiden.

De tiende jaargang van het tijdschrift (1980) was een historische mijlpaal omdat het tijdschrift voor het eerst de titel *Tijdschrift Klinische Psychologie* droeg en verschillende wetenschappelijke artikelen bevatte. Het verenigingsnieuws was naar de achtergrond verschoven. De aanwezigheid van een *Tijdschrift Klinische Psychologie* betekende volgens de trotse hoofdredacteur Vertommen dat de klinische psychologie de kinderschoenen was ontgroeid in Vlaanderen. Het kersverse kwartaalblad verscheen in een gemarmerde grijze kافت met een groen opschrift (Cools, 1996). De oplage situeerde zich rond 180 exemplaren, het toenmalige ledenbestand van de VVKP. Lezers werden uitgenodigd om vanuit hun werkervaring of expertise te reageren op artikelen. Dat waren in die tijd vooral lezingen van academici op studiedagen.

Tweelingbroers

Wie de eerste jaargangen van *TKP* doorneemt, wordt getroffen door de vele themanummers: twee themanummers over alcoholisme in 1982, twee over neuropsychologie in 1983 resp. 1984, in 1985 een themanummer over psychotherapie en één over forensische psychologie, in 1986 over het gebruik van de computer in de klinische psychologie en over de chronificerende psychotische patiënt. Themanummers waren vaak een bundeling van de lezingen op een (VVKP-)studiedag, een beproefde methode om kwaliteitsvolle kopij te verzamelen. In een vraagesprek toont Vertommen zich een groot voorstander van themanummers: volgens hem waren het de beste nummers omdat je specifieke expertise doorgeeft aan de lezers. De redactie sprak ook vaak doctoraatsstudenten aan voor het leveren van een bijdrage. Het was toen nog gebruikelijk dat hun eerste worp een publicatie in een Nederlandstalig tijdschrift betrof. Soms werd ook actief gespeurd naar waardevolle licentiaatsverhandelingen. Vertommen lanceerde het voorstel bij het VVKP-bestuur om jaarlijks twee omvangrijke themanummers van 75 pagina's uit te geven. Door het aantal pagina's uit te breiden wilde men vermijden dat een thematiek over twee nummers uitgesmeerd moest worden, zogenaamde tweelingbroers die echter de overvoerde lezer konden vervreemden van het tijdschrift. In de zienswijze van de redactie bleven er dan nog twee nummers over per jaargang die gevuld konden worden met vrij ingezonden bijdragen.

In 1987 heerste er euforie op de redactie van *TKP*. De net opgerichte *Vlaamse Vereniging van Psychologen-Psychotherapeuten* (VVPsoP) besloot om scheep te gaan met *TKP* als ledenblad. Zowel de toenmalige VVKP-voorzitter (Paul Van Deun) als de kersverse VVPsoP-voorzitster (Paulette Van Oost) waren in hun nopjes met deze samenwerking, die een stimulans voor het tijdschrift zou betekenen. Van Oost schoof *TKP* naar voren als het bevoorrechte publicatiemedium voor de leden van de VVPsoP. Bijkomende abonnees leverde deze samenwerking nauwelijks op want leden van de VVPsoP waren vaak al lid van de VVKP. De samenwerking had onder meer tot gevolg dat de redactieploeg uitgebreid werd met diverse specialisten uit deelgebieden van de klinische psychologie. Men koesterde vervolgens de zoete hoop om *TKP* te laten opnemen in de internationale tijdschriftenindexen in de verwachting dat academici dan meer zouden publiceren in het tijdschrift. In een vraagesprek legt Vertommen uit waarom deze internationalisering mislukte. Er was te weinig expertise in de redactie om dit dossier aan te pakken en de sterke link met de beroepsvereniging vormde een obstakel. Later ondernam Bob Cools als tweede hoofdredacteur van *TKP* een nieuwe poging, die ook zou stranden. Al snel constateerde men toen dat men voorgedragen diende te worden om opgenomen te worden in de internationale index. Toch stuurde de redactie een gemotiveerde brief met informatie over de grondige reviewprocedure van manuscripten, de historische groei van het tijdschrift, de verankering van de universiteiten in de redactie, het feit dat *TKP* het enige Nederlandstalige tijdschrift over klinische psychologie was en het aantal abon-

nees. Op deze brief reageerde de rankinginstantie aanvankelijk geïnteresseerd met de vraag om een drietal nummers op te sturen. Vervolgens trad er een volkomen radiostilte in. Het resultaat van dit lovenswaardige maar mislukte initiatief was wel dat elk gepubliceerd wetenschappelijk artikel voortaan een Engelstalige samenvatting bevatte.

De toenmalige redactieraad probeerde ook de boekenrubriek nieuw leven in te blazen. In elk nummer werd een lijst opgenomen van boeken die lezers konden opvragen en recenseren. Het eerstvolgende tijdschriftnummer bevatte opmerkelijk meer recensies maar nadien viel het aantal recensies terug op het oude niveau. In 1987 uitte Vertommen zijn tevredenheid over de kwantiteit en diversiteit van de ingezonden bijdragen, maar hij luidde ook de alarmklok omdat veel auteurs een beoordeeld artikel niet herwerkten. Een kleine ramp, want 80% van de ingestuurde kopij vergde een grondige revisie. “Ze hadden alle moeite van de wereld gedaan om hun ei te leggen en een herwerking was er dan te veel aan”, verzuchtte Vertommen in het vraaggesprek. Het tijdschrift verkeerde vaak in kopijnood met een onregelmatige verschijning tot gevolg, een probleem dat *TKP* nog vele jaren parten zou spelen.

Themanummers waren dan ook pure noodzaak om het tijdschrift overeind te houden. Voor de themanummers werden de auteurs uitgenodigd om een bijdrage te schrijven of werden de lezingen van een studiedag gebundeld. In 1989 meldde een trotse Vertommen dat *TKP* op de goede weg is. Hij heeft geturfd hoe vaak het tijdschrift voorkomt in de literatuurlijst van twee gezaghebbende Nederlandstalige vakboeken en *TKP* moest beslist niet onderdoen voor andere tijdschriften. *TKP* heeft een vaste plaats in het Nederlandstalige taalgebied verworven, besloot een tevreden hoofdredacteur.

In 1990 noteerde Vertommen opgelucht dat het tijdschrift de wind in de zeilen had en dat themanummers geen noodzaak meer waren. In het vraaggesprek openbaarde hij dat de redactie toen grote plannen koesterde, met name de oprichting van een gezamenlijk tijdschrift met onze noorderburen of een Vlaams tijdschrift van verschillende beroepsgroepen, bijvoorbeeld een samenwerking met psychiaters. Voor dit grote Nederlandstalige klinisch-psychologische tijdschrift werden ook concrete stappen gezet want alle tijdschriften zaten immers in eenzelfde kleine vijver te vissen. Zo kwam de befaamde Nederlandse hoogleraar Jan Dijkhuis naar Leuven afgezakt om de zaak te bespreken. Het gezamenlijke tijdschrift zou een gemeenschappelijke stam hebben aangevuld met aparte katernen voor het verenigingsnieuws en de specifieke beroepsbelangen van Vlamingen resp. Nederlanders. De zaak kwam echter niet van de grond omdat aan Nederlandse kant een representatieve gesprekspartner ontbrak. Klinisch psychologen waren er verspreid over diverse deelverenigingen of werkgroepen binnen het *Nederlands Instituut van Psychologen* (NIP).

Tevreden lezers

Opluchting bij de redactie toen de resultaten van een grootschalige enquête bij de VVKP-leden bekend werden (Peeters e.a., 1992). De respondenten lieten zich heel positief uit over het tijdschrift. Het blad vormde het belangrijkste motief om het lidmaatschap te hernieuwen (of om lid te worden); 92% van de leden las de artikelen. Alleen de lay-out van het blad mocht beter. Ook wensten de leden meer bijdragen over praktijkervaringen. Vertommen legde in zijn redactioneel uit dat de redactie op dat vlak afhankelijk was van de aangeleverde kopij en spoorde de lezers nogmaals aan om praktijkbijdragen in te sturen. De redactieraad was bereid om de auteurs te begeleiden bij het schrijfsproces.

In 1992 verscheen het veel gelezen themanummer over *Psychotherapie: een vak apart* met bijdragen van gerenommeerde psychotherapeuten. Dit nummer met een uitgesproken VVPsoP-signatuur zal helaas samenvallen met het einde van de samenwerking. De zoete droom van een groot tijdschrift voor de Vlaamse psychotherapieverenigingen werd hiermee begraven. De redactie plooid

zich terug op het eigen gebied en haalde de band met de beroepsvereniging nauwer aan door onder andere een huishoudelijk reglement op te stellen. De activiteiten van het tijdschrift zouden op een meer professionele leest geschoeid worden. Cools (1996) somt de belangrijkste veranderingen op: een aangepaste vormgeving (een wit-blinkende kaft met het paarse VVKP-logo), een aparte boekenrubriek met een eigen lay-out, de aanstelling van een redactiesecretaris om onder meer het reviewproces te stroomlijnen, een uitbreiding van de kernredactie met onder meer een afgevaardigde van het NIP. *TKP* bleef een VVKP-ledentijdschrift maar NIP-leden van de sector Gezondheidszorg konden zich voortaan abonneren op het tijdschrift.

Twee ontwikkelingen bedreigden op dat moment het voortbestaan van *TKP*. In 2000 verscheen een losbladig *Handboek Klinische Psychologie*. Iedereen die in psychologenland een pen kon vasthouden, werkte hieraan mee waardoor de kopijnoed nog prangender werd. Wat later werd in Vlaanderen een nieuw tijdschrift boven de doopvont gehouden dat zich deels op het terrein van *TKP* bewoog. *Diagnostiek-wijzer* groeide uit een studiedag van de *Caritaskoepel* over diagnostiek in de tweedelijsgezondheidszorg en wilde de eigen diensten in de tweedelijszorg sensibiliseren voor multidisciplinaire diagnostiek. Alle Caritasinstellingen ontvingen het nieuwe tijdschrift. De Vlaams-Nederlandse redactieraad werd geleid door de Vlaamse klinisch psychologe Chantal Van Audenhove. De bedreiging voor *TKP* schuilde niet zozeer in de oplage – die was laag met ongeveer 100 à 200 abonnees – maar in het afromen van het potentieel van diagnostische bijdragen.

De toenmalige redactieraad onder leiding van Vertommen hield erg vast aan het wetenschappelijke karakter van *TKP*. Het tijdschrift moest een interessant publicatiekanaal blijven voor (academische) auteurs. In het vraaggesprek erkent Vertommen dat het belang van de faculteiten en de wetenschap prevaleerde, omdat daar de meeste auteurs te vinden waren, hoewel de communicatie- en vormingsfunctie van het tijdschrift belangrijk bleven. Hij probeerde onafgebroken de praktiserende psycholoog te motiveren om over praktijkervaringen te schrijven, maar de oogst bleef mager. Wie zijn redactionelen erop naleest, constateert dat Vertommen steeds over *ons* tijdschrift spreekt. *TKP* is voor hem toch ook altijd een ledenblad gebleven.

Meer dan twintig jaar – van 1975 tot 1998 – was Vertommen hoofdredacteur van *TKP*. Veel te lang, vindt hijzelf. Hij werd opgevolgd door Bob Cools, die het tijdschrift het digitale tijdperk inleidde. Teksten werden tot dan in drievoud met de post naar de redactie gestuurd, die de relevante manuscripten vervolgens doorstuurde naar twee deskundige referenten. Vooraleer ze naar de drukker te dragen werden ze nog eens overgetypt. Bijzonder tijdsintensief allemaal. De elektronische verwerking van manuscripten was dus een enorme verbetering. Daarbovenop kwam dan de aanwerving van een stafmedewerker voor de VVKP, die uiteindelijk vier uur per week werd ingeschakeld als redactiesecretaris. Een zware financiële investering voor het bestuur maar een grote hulp voor de onbezoldigde hoofdredacteur, die hiermee ontlast werd van een aantal administratieve taken. Dat was meer dan welkom want Cools combineerde aanvankelijk de functies van VVKP-voorzitter en hoofdredacteur.

Bij zijn aantreden schafte Cools de uitgebreide redactieraad af, een groep van deskundigen die als een soort satellieten rondom de kernredactie zweefde. Deze laatste voerde het uiteindelijke redactiewerk uit. Deze kernredactie werd uitgebreid en telde nu drie Nederlandse collega's: Giovanni Timmermans, die al in de redactie zetelde, kreeg versterking van Chijs van Nieuwenhuizen en Philippe Delespaul. Zij verzekerden de link met het NIP en zorgden ook voor manuscripten uit Nederland. De redactie maakte opnieuw werk van de kwakkelende boekenrubriek. Cools maakte afspraken met de uitgeverijen zodat de redactie een ruime waaier van boeken kon voorleggen die lezers konden recenseren. Recensies in de boekenrubriek *In kortgeding* moesten meer diepgang vertonen en een boek situeren. Er werd geëxperimenteerd door twee recensenten de degens te laten kruisen over hetzelfde boek. Voorts werd een aantal vaste rubrieken in het leven geroepen die het tijdschrift attractiever moesten maken. Mia Leijssen, hoogleraar aan de K.U.Leuven, werd verantwoordelijk voor een rubriek over beroepsethiek. Gezinstherapeut Peter Rober schreef voor

elk nummer een hooggewaardeerd cursiefje over zijn psychotherapeutisch werk. Helaas stopte Rober hiermee toen hij aan zijn doctoraatsonderzoek begon te werken. Zijn cursiefjes werden later gebundeld in het boek *De naakte therapeut*, dat een hoge oplage kende. Een diagnostische rubriek werd opgezet waarin een praktijkrelevant diagnostisch instrument werd voorgesteld en becommentarieerd. Hiermee kon het tijdschrift zich beter profileren tegenover *Diagnostiek-wijzer*. Een experiment met poëzie liep spaak toen er dure auteursrechten betaald moesten worden. Een poging om doctoraten te resumeren was geen lang leven beschoren omdat de ingeleverde synopsis doorgaans te technisch-theoretisch was.

Samenwerking met uitgeverij Acco

In 1999 gaf het VVKP-bestuur het beheer van het tijdschrift uit handen en zou Acco, dat tot dan het tijdschrift gedrukt had, *TKP* uitgeven. *TKP* telde op dat moment ongeveer 700 abonnementen. Door met Acco in zee te gaan werd het abonnementsgeld – lees: het VVKP-lidgeld – niet verhoogd maar kon men ook geen te hoge eisen stellen aan de dienstverlening van Acco. Het gevolg was een abonnementenbeheer dat veel te wensen overliet. Nieuwe leden ontvingen het tijdschrift niet of laattijdig; leden die hun lidmaatschap niet hernieuwden, bleven het tijdschrift (nog lang) ontvangen. Het bestuur – allemaal vrijwilligers – ging hierbij niet vrijuit: ledenlijsten werden volgens de uitgeverij te laat ingeleverd of waren onvolledig. Het was monnikenwerk om deze abonneelijsten in orde te krijgen want ze waren niet alfabetisch geordend. Vele kostbare bestuursuren gingen hieraan verloren. Ook op promotioneel vlak gebeurde er niet veel. Acco produceerde een mooie folder maar daarmee was voor hen de kous af. Volgens de uitgeverij was het rendement van een kostelijke marketingcampagne te gering. Het vormde een grote rem op de ambitie om het tijdschrift in Nederland bekend te maken. Maar ook kleine ingrepen die geen geld kosten, vonden geen doorgang. Zo was het tijdschrift afwezig op de ruime Accostand op de Antwerpse boekenbeurs. Ook in het Antwerpse Accofiliaal was het tijdschrift niet te vinden. Er was geen redactiebudget beschikbaar: de redactieleden werden niet vergoed voor hun werkzaamheden maar kregen wel een onkostenvergoeding voor hun verplaatsing naar de redactieraad. Acco leverde wel een degelijke eindredactie. Door de grote inspanningen van het VVKP-bestuur bleef het ledenaantal stijgen en werd in 2002 de psychologische kaap van duizend abonnementen overschreden.

Ziel en vlinder

In 1999 werd het tijdschrift in een nieuw kleedje gestoken: een groene kaft met een opvallende blauw/groene vlinder, het nieuwe VVKP-logo. Het Griekse woord ‘psyche’ betekent immers zowel ziel als vlinder (Cools, 1999). Terugblikkend op zijn hoofdredacteurschap betreurt Cools tijdens het vraaggesprek dat er nimmer een samenwerking met de gezondheidspsychologen tot stand kwam, wat had kunnen resulteren in een Tijdschrift voor Klinische en Gezondheidspsychologie. Destijds werd een aantal prominente of aankomende academische gezondheidspsychologen benaderd maar die gaven niet thuis. Cools heeft het ook altijd vreemd gevonden dat er geen samenwerking tussen *TKP* en *Diagnostiek-wijzer* van de grond is gekomen. Beide tijdschriften zaten immers bij dezelfde uitgeverij en kampten met kopijnoed. Toen *Diagnostiek-wijzer* werd overgenomen door de Nederlandse uitgeverij *Lemma*, vreesde men even een geduchte concurrentie. In feite zat de klad er toen al goed in bij *Diagnostiek-wijzer*, dat grotendeels werd volgeschreven door een onderzoeksgroep van de universiteit van Groningen. Oplossingen voor het kopijgebrek in *TKP* werden gezocht in de forumbijdragen, waarbij de redactie auteurs over de streep probeerde te trekken, en de creatie van een jaarlijkse prijsvraag. Hiermee wilde men vooral jonge psychologen

aan het schrijven krijgen. Eén uitzondering niet te na gesproken, was de oogst nooit bijzonder groot: een zestal bijdragen per editie. Toch was er een mooie geldsom aan verbonden: 750 euro voor de winnaar en 250 euro voor de tweede prijs. De prijs werd gefinancierd door de drie universiteiten en de VVKP, die elk 250 euro bijdroegen. Volgens Cools lag de beperkte respons onder meer aan het feit dat de lat hoog werd gelegd. De inzendingen voor de prijsvraag moesten immers publicabel zijn; er werd niet meer aan geschaafd. En verder was er de veel beproefde strategie van het themanummer. Een hoogtepunt was het omvangrijke thema- en dubbelnummer over de plegers van seksueel geweld in coproductie met het *Tijdschrift voor Seksuologie*.

Vertommen heeft veel lof voor de redactie onder leiding van Cools omdat ze erin slaagde om het tijdschrift aantrekkelijker te maken voor de lezer door de opname van forumbijdragen die de discussie moesten aanwakkeren. Het tijdschrift had die weg vijf jaar eerder moeten inslaan, aldus Vertommen in het vraagesprek. In zijn redactionelen geeft Cools ook blijk van een grote openheid voor wat in de maatschappij en de wereld van de geestelijke gezondheidszorg gebeurt. De blik is duidelijk niet naar binnen gericht.

Kwaliteit en variatie

Mijn voorgangers koesterden beiden een droom met *TKP*. Hans Vertommen wilde een klinisch psychologisch tijdschrift voor de Lage Landen maken, Bob Cools probeerde de gezondheidspsychologen aan boord te krijgen. Bij mijn aantreden als hoofdredacteur in 2004 had ik niet het gevoel dat er iets fundamenteels moest veranderen in het tijdschrift. Een koerswijziging was niet aan de orde. Hoewel een hoofdredacteur over het prerogatief beschikt om een nieuwe redactieploeg samen te stellen, wilde ik in de eerste plaats met de bestaande ploeg voortwerken. Hooguit mochten er wat meer vrouwen en kinderpsychologen in de redactieraad zetelen. Inmiddels is dat rechtgetrokken. Vandaag telt de redactie zes vrouwen, onder wie twee kinderpsychologen. In 2007 werd de redactieploeg versterkt met een niet-psycholoog, wat hoogst ongewoon was. Uiteindelijk is de komst van maatschappelijk werker Karl Andriessen een aanwinst gebleken. Hij werd verantwoordelijk voor de preventierubriek, een domein dat voordien niet werd gecoverd door *TKP*, hoewel het een belangrijk werkdomein is voor klinisch psychologen. Veel gepubliceerde preventiebijdragen zijn bovendien gebaseerd op concrete praktijkervaringen zodat we twee vliegen in één klap slaan. Het Nederlandse smaldeel in de redactie telt nog steeds drie koppen, waaronder Casper Koene, jarenlang de stem in *De Psycholoog* wat beroepsethiek betreft, en Jos Delimon, die vele bestuursfuncties in de sector gezondheidszorg van het NIP waarnam. Oudgediende Giovanni Timmermans is al die jaren deel blijven uitmaken van de redactieraad en vormt er zowat het geheugen van.

Toen ik nog geen deel uitmaakte van de redactie, werd ik opgezadeld met een onaangename lezerservaring. In een kort tijdsbestek verschenen er drie uitgebreide wetenschappelijke artikelen over slaapstoornissen in *TKP*. Doorwrochte stukken, maar niets is nefaster voor een kwartaalblad dan het uitmelken van een thematiek met de grootte van een postzegel. Ongetwijfeld werd de redactie toen geplaagd door kopijnoed. Het sterkte me in de overtuiging dat de redactie zelf het heft in handen moet nemen en niet afhankelijk mag worden van spontaan ingezonden kopij. Forumbijdragen zouden voortaan de ruggengraat van het tijdschrift worden; empirische bijdragen zouden opgenomen worden wanneer ze een breed publiek konden aanspreken of van een aantoonbaar wetenschappelijk gehalte waren. Vloeken in de kerk? Ook het gereputeerde *Clinical Psychology: Science and Practice* ziet af van empirische onderzoeksartikelen en plaatst uitsluitend overzichtsartikelen of bijdragen over een relevant thema. Het toptijdschrift *American Psychologist* publiceert alleen empirische bijdragen die toegankelijk en relevant zijn voor alle psychologen en een minimale technische expertise vereisen (Anderson, 2006). Door forumbijdragen centraal te stellen kunnen we dus een lijn uitzetten voor het tijdschrift en zijn we minder afhankelijk van de

spontaan ingezonden kopij. Forumbijdragen zijn echter geen opiniestukken waarin een hoogstpersoonlijke mening geventileerd wordt en waarvan de kranten vandaag vergeven zijn. In de eerste plaats zijn het goed gedocumenteerde en helder geschreven stukken over een belangwekkende thematiek in de geestelijke gezondheidszorg die ook de niet-klinisch psychologen moeten aanspreken. Enkele typerende voorbeelden: het voorschrijfgedrag van psychologen, behandelplannen in de geestelijke gezondheidszorg, het Franse zwartboek over de psychoanalyse, de overconsumptie van psychofarmaca, de diagnose-behandelcombinatie in Nederland, het aangekondigde einde van de psychotherapie. Ook onderzoeksrapporten die meer bekendheid bij een ruimer publiek verdienen, komen in deze rubriek aan bod: richtlijnen over persoonlijkheidsstoornissen, het Unicef-rapport over welzijn bij kinderen, het consensusrapport over antidepressiva, een Nederlands rapport over de uitval van schoolgaande jongeren.

Ook onze boekbesprekingen zijn van vorm en inhoud veranderd. Vroeger kon elke geïnteresseerde lezer een boek opvragen uit de lijst die in het tijdschrift werd gepubliceerd, nu zoekt de redactie zelf een expert om een essayistische recensie te schrijven waarin diepgaand en kritisch wordt ingegaan op de inhoud van een geselecteerd boek. Er is nog werk aan de winkel om waardevolle Engelstalige boeken los te peuten bij de uitgeverijen; nog te vaak ontvangen we weinig interessante en ge vulgariseerde boeken van uitgeverijen. In 2010 lanceren we twee bijkomende rubrieken om de inhoud van *TKP* nog gevarieerder te maken. Het recente themanummer over casuïstiek vormt de opstap naar een rubriek over psychodiagnostische of psychotherapeutische gevalbesprekingen. Ook zullen we regelmatig een roman of film tegen het licht houden die ons de moeite waard lijkt vanuit psychopathologisch of klinisch psychologisch perspectief. Romans bijvoorbeeld brengen ons immers in aanraking met dimensies van het psychologisch functioneren die weinig of nooit aan bod komen in de vakliteratuur of wetenschappelijk onderzoek. Zo reveleerde de succesvolle Vlaamse zakenman André Leysen dat hij meer leerde van Honoré de Balzac dan van alle managementboeken die hij gelezen had.

Redactionele experimenten

Met kwaliteitsvolle artikelen over boeiende onderwerpen maken we een vaktijdschrift aantrekkelijk voor de lezer. Ook een attractieve vormgeving is belangrijk. We verfraaiden het blad door foto's van de kaft van een boek bij de recensie te plaatsen en door een nieuwe glanzende blauwe kaft. Soms willen we verrassend uit de hoek komen en proberen we iets ongewoons uit. In 2006 publiceerden we een uitgebreid vraaggesprek met Hans Vertommen, wiens hele carrière verweven was met de ontwikkeling van de klinische psychologie in Vlaanderen (Goossens & Vereycken, 2006). Zijn emeritaat was een uitgelezen moment voor een terugblik op de geschiedenis van ons vakgebied en om de mens achter de academicus voor het voetlicht te schuiven. Meteen kregen we nog andere verzoeken om ook pensioengerechtigde hoogleraren te interviewen. Dat was geenszins de bedoeling van ons initiatief, hoewel het niet uitgesloten is dat we in de toekomst nog andere verdienstelijke klinisch psychologen in de schijnwerpers plaatsen. Andere experimenten waren de opname van een gedicht en een cartoon in *TKP* vanaf 2008. Vroeger was dit al eens uitgeprobeerd in het tijdschrift maar toen stond de auteursrechtelijke bescherming de publicatie van poëzie in de weg. Door rechtstreeks met de kunstenaars te onderhandelen konden we verkrijgen dat ze hun artistiek werk afstonden aan *TKP*.

Tal van nieuwigheden dus, maar soms moeten we iets dierbaars ook loslaten. Dat gebeurde in 2009 met de prijsvraag van het *Tijdschrift Klinische Psychologie*, ooit in het leven geroepen om kopij te genereren en de naam bekendheid van het tijdschrift te verhogen. De prijsvraag ontlokte niet meer de respons en de kwaliteit van de beginjaren. In 2006 ontvingen we nog vijf inzendingen, in 2007 amper twee en in 2008 was er geen inzending meer.

Nederland

Problemen zijn er ook om het tijdschrift ingang te laten vinden in Nederland, hoewel er daar geen tijdschrift over klinische psychologie bestaat. In 2009 telde het tijdschrift 19 abonnees in Nederland. In de jaren negentig konden we deze povere belangstelling van onze noorderburen nog toeschrijven aan een gebrek aan promotionele middelen. In 2009 werkten we met uitgeverij Acco een gerichte promotiecampagne uit met onder meer een mailing naar de zesduizend leden van de sector Gezondheidszorg van het NIP, twee opeenvolgende advertenties in *De Psycholoog* en het aanbod om gratis een nummer te downloaden van de website van Acco. Voor het abonnementsgeld moeten de Nederlanders het niet laten; dat is laag naar hun maatstaven. De campagne leverde 25 nieuwe Nederlandse abonnees op. Niet zoveel dus. En er vielen ook Nederlandse abonnees af. Momenteel telt *TKP* 33 Nederlandse abonnees. Volgens Acco zal het bijzonder moeilijk zijn voor *TKP* om een plaats te verwerven in Nederland, dat met *De Psycholoog* al over een interessant en sterk maandblad voor psychologen beschikt. Acco ziet meer heil in de profilering van *TKP* als vakblad in Vlaanderen. De oplagecijfers spreken deze zienswijze niet tegen: in het economisch bijzonder slechte 2010 steeg het abonnementenbestand van 1.179 naar 1.213. De overgrote meerderheid zijn VVKP-leden (1.114).

Welke toekomst ons wacht, is onzeker. De doorbraak naar Nederland is recent nog verder bemoeilijkt door de komst van een nieuw Nederlands tijdschrift voor gezondheidszorgpsychologen (*GZ-Psychologie*) met artikelen over onderwerpen die nauw aansluiten bij wat in *TKP* verschijnt. Verder is het zeer de vraag of de gedrukte vorm van *TKP* nog een lang leven beschoren is. De digitalisering van *TKP* is al ingezet in 2009 met een overzichtelijke online archivering van alle jaargangen op de vernieuwde Acco-website. Alleen de laatste drie jaargangen zijn versleuteld voor niet-abonnees. Wellicht is het slechts een kwestie van tijd dat *TKP* een online tijdschrift wordt. Ook bij de Nederlandstalige literaire en culturele tijdschriften dringt meer en meer het besef door dat alleen de toekomstweigerders straks nog een papieren tijdschrift zullen lezen (Polis, 2008). Redacties zullen onder druk gezet worden door hun uitgeverij omdat dure papier-, druk- en distributiekosten wegvallen bij een digitaal tijdschrift. De lezer zal dan de keuze hebben tussen een goedkoop online abonnement of een duurdere papieren versie. Maar een digitaal tijdschrift heeft een belangrijke schaduwzijde. Volgens communicatiedeskundigen verdwijnen dan het karakter en de ziel van een blad omdat een digitaal tijdschrift uit gefragmenteerde, losse onderdelen bestaat (Oosterbaan & Wansink, 2008). Zal de lezer deze prijs willen betalen? Laten we niet uit het oog verliezen dat Hans Vertommen niet zonder reden steeds verwees naar *ons* tijdschrift in zijn redactionelen.

Met de toenemende ‘verengelsing’ van onze maatschappij rijst de vraag hoe lang dit tijdschrift nog in het Nederlands zal verschijnen. Een dergelijke ommezwaai lijkt me vooralsnog een brug te ver omdat het ons zou verwijderen van de praktiserende collega’s. De eigenheid van dit tijdschrift schuilt juist in praktijkgerichte bijdragen en hulpverleners zullen niet snel in het Engels schrijven. Uitgeverij Acco zit op dezelfde golflengte en gelooft niet dat het veel zin heeft om *TKP* in de richting van een internationaal wetenschappelijk tijdschrift te oriënteren. Dergelijke tijdschriften spreken slechts een zeer klein publiek aan en zijn niet meer aantrekkelijk voor het doorsneelid van een beroepsvereniging.

Waar medische vaktijdschriften nog moeilijk deskundige reviewers vinden die onafhankelijk zijn van de farma-industrie, worden wij geconfronteerd met drukbezette en overvraagde referenten. Vooral de academici laten de laatste tijd meer en meer verstek gaan. Toch is de tijdsinvestering voor de beoordeling van een manuscript niet zo hoog: gemiddeld 2,4 uur (Van Harten, 2008). Deskundige referenten vormen de kern van het kwaliteitsbewakingssysteem van een wetenschappelijk tijdschrift. Reden te over om hieraan blijvend aandacht te schenken. Hoe kunnen Nederlandstalige vaktijdschriften anders hun taak van bij- en nascholing nog verder vervullen?

Hetzelfde probleem stelt zich wanneer academici niet meer willen publiceren in Nederlandstalige vakbladen omdat het geen credits oplevert. Het gevaar is niet denkbeeldig dat academici alleen maar tweederangsbijdragen zullen insturen die ze niet kunnen slijten aan de internationale tijdschriften met een hoge impactfactor zoals exploratieve pilootstudies of empirisch onderzoek met een kleine steekproefomvang of zonder controlegroep.

Besluit

Bij de lezer dient er brood op de plank te komen; een redactie moet teksten op de steen hebben, zoals journalisten dat uitdrukken. De ongerustheid over voldoende kwaliteitsvolle teksten loopt als een rode draad door de geschiedenis van *TKP*. Themanummers waren al die jaren een beproefde methode om waardevolle kopij in te zamelen en worden doorgaans ook hoog gewaardeerd. De afgelopen jaren speelde kopijgebrek de redactie minder parten omdat er verschillende vaste rubrieken werden opgezet en actief bijdragen werden uitgelokt bij deskundigen. Dat levert het bijkomende voordeel op dat het tijdschrift een zichtbaar profiel krijgt. Een pijnpunt blijft de doorbraak naar Nederland ondanks een uitgebreide promotiecampagne in 2009. Toekomstige uitdagingen situeren zich in de eerste plaats op het vlak van de digitalisering van het tijdschrift. Afgaande op de ontwikkelingen in de uitgeverwereld is dat slechts een kwestie van tijd. Het gevaar is reëel dat een online tijdschrift de identiteit van een tijdschrift aantast en de verbondenheid met de lezer vermindert. In het geval van *TKP* zijn dat cruciale factoren, zoals dit historische overzicht aantoont. Het zou alvast zinvol zijn om de mening van de lezer hieromtrent te kennen. Ons laatste lezersonderzoek dateert bovendien van twintig jaar geleden. Laat ons hopen dat een lezersbevraging meer respons zal opleveren dan bij het *Tijdschrift voor Psychiatrie*, waar amper 5,7% van de abonnees reageerde op de online enquête.

Het zou prettig zijn als de (academische) lezer na lectuur van deze historiek geprikkeld zou worden om in de pen te kruipen en op die manier bij te dragen aan de verdere uitbouw van een Nederlandstalig klinisch psychologisch vakblad. Zoals altijd zal de redactie alles in het werk stellen om de auteur door het lastige schrijfproces te loodsen. En laten we meteen ook lering trekken uit de geschiedenis en erover waken dat het beoordeelde stuk vervolgens niet onafgewerkt in een lade verdwijnt.

D Dankwoord

De auteur is veel dank verschuldigd aan de voormalige hoofdredacteurs van dit tijdschrift, Hans Vertommen en Bob Cools, en aan de directeur van uitgeverij Acco, Bart De Prins.

L Literatuur

Anderson, N. (2006). Editorial policies of the American Psychologist. *American Psychologist*, 61(1), 1-9.

Bakker, J.H. (2008, oktober). De papieren toren. Het culturele tijdschrift en internet. *Streven*, 845-855

Brandt-Dominicus, J., & Van Harten, P. (2006). Lezersonderzoek Tijdschrift voor Psychiatrie. *Tijdschrift voor Psychiatrie*, 48(6), 445-450.

Cools, B. (1996). Aanvang, verruiming en profilering: 25 jaar Vlaamse Vereniging van Klinisch Psychologen. In J. Vereycken, B. Cools, & M. Van Gael (Red.), *De psyche als zorg. Klinische psychologie in Vlaanderen* (pp. 322-341). Kapellen: Uitgeverij Pelckmans.

Cools, B. (1999). Redactioneel: metamorfose. *Tijdschrift Klinische Psychologie*, 29(1), 2-3

Devoldere, L., & Van der Straeten, B. (2009, augustus). Kranten in crisis. Gesprekken met Pieter Broertjes en Peter Vandermeersch. *Ons Erfdeel*, 4-21.

Goossens, J., & Vereycken, J. (2006). Hans Vertommen: een leven boordevol klinische psychologie. *Tijdschrift Klinische Psychologie*, 36(3), 147-164.

Oosterbaan, W., & Wansink, H. (2008). *De krant moet kiezen. De toekomst van de kwaliteitsjournalistiek*. Amsterdam: Promotheus.

Peeters, R., Vervaeke, G., Bauwens, S., De Potter, B., & Theuns, P. (1992). Hoe evalueren leden en niet-leden de VVKP? Resultaten van een enquête bij Vlaamse klinisch psychologen. *Tijdschrift Klinische Psychologie*, 22(4), 216-248.

Polis, H. (2008, oktober). Dromen van papier. Over de toekomst van het tijdschrift. *Streven*, 856-862.

Van Harten, P. (2008). Peer-review-proces: van manuscript tot publicatie. *Tijdschrift voor Psychiatrie*, 50(1), 3-6

S Summary

This article outlines the forty-year history of the *Tijdschrift Klinische Psychologie* (Journal of Clinical Psychology) which initially started as a paper filled with announcements and news for the members of the Flemish Association of Clinical Psychologists (FACP). Gradually, the periodical developed to a scientific publication with thorough articles of academic psychologists. Notwithstanding the continuous efforts of the editors, it was hard to gather articles from practicing clinical psychologists. In the second part of the nineties the periodical went through a transformation that resulted in a diversification of the content and an attractive design. The results of a large-scale survey demonstrated that the readers highly appreciated this periodical. The main challenge this historical overview shows, has always been to obtain high quality manuscripts. In the near future this periodical will face other challenges such as a possible digitalisation, the broadening of the scope to readers of the Netherlands and the so called Anglicizing of a local scientific periodical.

P Personalia

Johan Vereycken is doctor in de psychologie en psychotherapeut. Hij doceert onder meer projectieve technieken aan de K.U.Leuven (faculteit Psychologie) en forensische diagnostiek aan Katho-IPSOC. Sinds 2004 is hij hoofdredacteur van dit tijdschrift. E-mail: johan.vereycken@psy.kuleuven.be.

SORRY DOCHTER

Voor die keer dat ik je poesmooie broekpakje achterstevoren aandeed
voor die keren dat ik je Dikkertjedapdeken ondersteboven over je spreidde
voor die keer dat ik de dekselse fopspeensterilicator liet uitkoken, mamma mia
voor die keer dat ik je Jip-en-Jannekesbroodtrommel leeg meegaf naar school
voor die keren dat ik het waaklichtje op de slaapkamergang niet liet branden
voor die keer dat ik je de les spelde vanwege een vijf op tien voor rekenen
voor die keer dat ik stom stom papaatjedom je dagenlange legotoren omverliep
voor die keren dat ik, doodernstig met mezelf in de weer, niet kwam meespelen
voor die keren dat ik je een deadline voorschotelde als je je spinazie niet opat
voor die keren dat ik op reis per se in een museum wou en jij in het zwembad
voor die keer dat ik je strandwinkeltje met papieren bloemen onbeheerd naliet
voor die keren dat ik in de brandende zon koste wat kost de bergtop wou halen
voor die keer dat ik je lievelingsshirt ingekrompen uit de wasmachine haalde
voor die keer dat je mijn kookadviezen volgde, met rampzalige gevolgen
voor die keren dat ik een te vroeg sluitingsuur voor je escapades installeerde
voor die keren dat ik gromde omdat je verkeerde vriendjes aan de hand had
voor die keren dat ik narigheid voorspelde telkens als je naar de stad fietste
voor die keren dat ik je gelijkhebberig de levensles spelde, eigenlijk altijd
dat ik je deze woorden niet in familiekring op een kerstavond aanzeg, maar
in een gedicht; dochter, voor de gezelligheid pap nooit met een dichter aan.

Mark van Tongele

(Uit *Met de Plezierboot mee*, Atlas, Amsterdam, 2007)